

tia no només és real, sinó que serà més dura del que ens hàviem imaginat. No ens enganyem: els problemes que ara ens aclaparen tenen orígens diversos, però els principals responsables som nosaltres mateixos. També ho són moltes grans corporacions que han jugat alegrement al capitalisme de Wall Street com qui manega la consola de l'ordinador. I també ho és el director d'aquella agència bancària que s'ha dedicat a concedir hipoteques com qui reparteix caramels pensant-se que feia un negoci rodó sense haver-s'hi d'escarrassar gaire. Aquest també n'és responsable. Però tant com ell en són responsables també els clients que han signat una hipoteca sense plantejar-se que potser no la podrien tornar. És evident que aquest ciutadà que ara es troba en dificultats no és l'únic responsable de tots els problemes, però ha de ser conscient que si hagués tingut una altra actitud no hauríem arribat a la situació actual.

En els propers anys molts hàbits (sobretot individuals) hauran de canviar, si volem subsistir amb una certa qualitat. Però abans haurem de fer l'esforç de treure'ns la bena dels ulls, una bena que hem anat teixint els darrers decennis sense parar-nos a pensar que, com tot en aquest món, no duraria sempre. Arrencar-la demana un esforç d'independència intel·lectual, i sobretot desempallegar-se de determinats vicis. L'esforç individual que haurem de fer serà gran. A molts els semblarà titànic. És el que ara ens toca. És inevitable.

11
CRISI ECONÒMICA:
ALGUNES REFLEXIONS QUE FAN AL CAS

La resurrecció dels nostàlgics

Ja fa mesos que va esclatar la crisi. Les conseqüències s'han succeït de pressa i es fan notar de valent, de manera que l'amenaça que al llarg d'aquest llibre s'ha dit que patia la societat civil és ara més viva que mai.

Aquesta crisi ha fet que els qui creiem en el capitalisme i el lliure mercat ens trobem especialment assetjats. Estem molt més mal vistos que no pas fa uns quants mesos. El missatge que ha corregut de boca en boca és: «¿Ho veieu? El capitalisme i el lliure mercat porten desgràcies com aquesta. Han fracassat i al final ha hagut de sortir l'Estat a treure'ls les castanyes del foc.» I això és faltar a la veritat. Perquè, si bé és cert que la crisi actual és filla dels abusos de determinats actors econòmics –aprofitats i gent que ha comès irregularitats i delictes–, la realitat és que ho han fet

en connivència amb el poder polític. I, a més, crec que aquesta crisi és, sobretot, la demostració que tot s'ha tornat molt complicat. Davant d'aquesta complexitat, els poders públics han fallat i s'han demostrat ineficaços per dur a terme una missió imprescindible que se suposava que era seva i que no pot fer ningú més: regular el sistema. Fer de semàfor.

L'opinió pública, gràcies als estímuls populistes que rep, està convençuda que una part del sistema de llibertats no funciona, que cal repensar-lo i posar-lo sota control. I a mi aquest discurs em fa més por que una pedregada.

La injecció de diner públic en bancs privats no és una acció de govern motivada per raons ideològiques (com les que va aplicar Mitterrand quan va arribar al poder, que, tot sigui dit, tant de mal van fer). Ara els governs intervenen per raons tècniques i estratègiques. Perquè en aquest moment són els únics que tenen l'eina fonamental i imprescindible: diners i capacitat d'emetre moneda. I perquè els diners que s'han emprat per esquivar la crisi han sortit, també, dels impostos d'aquest sistema financer que s'ha d'ajudar. Si els recursos econòmics fossin en un altre lloc, qui hi intervindria seria algú altre. Segur.

Mirem en més detall, però, quin paper han tingut en aquesta crisi cadascun dels col·lectius i dels entorns als quals he fet referència al llarg de tot el llibre.

Ara les crisis també viatgen per la xarxa

El primer error que s'ha comès a Espanya (decididament intencionat) ha estat voler dissimular i fer veure que la crisi era americana. No és cert. Els Estats Units han provocat la seva crisi particular, però, com que són un país poderós econòmicament i molt internacionalitzat, han activat el detonant d'altres crisis locals. La crisi actual és internacional perquè l'activitat econòmica, ens agradi o no, ha esdevingut global. Els productes derivats de les subprime americanes eren tòxics, és cert. També és cert, però, que els bancs d'altres països no estaven obligats a comprar-los. I en van comprar. Fa uns quants anys això no hauria estat possible: no existien ni les eines ni la tecnologia per poder materialitzar operacions similars.

A aquest fet, s'hi sumen les crisis locals de països que han actuat malament, com ara Irlanda, el Regne Unit i Espanya. Dit d'una altra manera: sense la crisi americana, la crisi espanyola hauria trigat més a esclatar, però ho hauria fet igualment. I és cert que té característiques diferents (els bancs espanyols s'havien dotat de més reserves), però la subcrisi espanyola és molt més greu que l'americana i que la de la majoria de països desenvolupats. És tan estructural que pot posar en crisi fins i tot la mateixa moneda única que tant ha costat de consolidar. Perquè Espanya és un soci de la moneda única que comença a ser perillós per a la fortalesa de l'euro. El gener del 2010 Eurostat ha publicat les xifres de l'atur a la zona euro. Tothom està escandalit-

zat perquè ha arribat al 10%. I, és clar, amb un atur del 19,4%, Espanya contribueix que aquest promig de la zona euro pugui en excés. En efecte, hi ha una distància considerable entre el 3,9% d'atur d'Holanda, l'aproximadament el 8% de Bèlgica o d'Itàlia o el 10% de França, i la taxa d'atur d'Espanya, que és equivalent a la de països com el Sudan, Cap Verd, Timor Oriental o Gabon.

Es pot observar que la solució a llarg termini ha passat per reunir els governants de molts països (el G20) per estudiar el nou sistema de semàfors que ha de regular el tràfic econòmic internacional. Ja no valen solucions «nacionals». Tampoc no valen solucions «occidentals» (el G8). ¿Recorden que en un capítol del llibre els deia que calia donar protagonisme, oferir un seient, a les economies emergents? Doncs ja el tenen.

Imaginín-se que l'activitat econòmica mundial és com la xarxa d'Internet. En lloc de viatjar-hi informació, hi viatgen diners, béns i serveis. Alguns nostàlgics el que voldrien és poder vigilar què viatja per aquesta xarxa (¿No és el que fan els règims dictatorials quan censuren continguts?). Però el que cal són semàfors, protocols, regles per al tràfic correcte i ordenat. Això és el que es posa sobre la taula a les reunions internacionals. Perquè l'economia mundial ja és una xarxa. I ningú pot aspirar a controlar-la, sinó simplement a regular-la.

Quan l'autoritat és laxa

Tanmateix, les autoritats locals que configuren aquesta xarxa (formada per subcentrals que són els països) no han vigilat prou el seu «petit» negociat! –no eren prou conscients que hi estaven connectades–. En general s'acusa el sistema financer i el sector de la construcció (el sector que ha estat l'origen material del problema) d'haver-se desmarcat i haver actuat per lliure i de manera irresponsable. Siguem seriosos: ¿hi ha al món cap sector econòmic més regulat que la banca i la construcció? És cert que els aprofitats han abusat del sistema i s'han fet d'or... però mentrestant les autoritats miraven cap a una altra banda, i sovint interessadament. Fem-ne un repàs, del que és més general al que és més concret.

La primera autoritat que ha fallat ha estat la monetària (Banc Central Europeu, Reserva Federal dels Estats Units, Banc d'Anglaterra, etc.). El preu del diner (el tipus d'interès) s'ha mantingut els darrers anys massa baix. Això ha afavorit que bancs i clients actuessin a la lleugera, endeutant-se sense control. Sobretot comprant pisos i cases: «No sigui passerell. ¿Per què viu de lloguer si li surt més a compte demanar-nos una hipoteca? ¿Que no veu que només li cal portar-nos el full de la nòmina?»; «Vostè, promotor, ¿com és que no construeix? ¿Que no veu que li podem organitzar un préstec sense que vostè hi hagi de posar ni un duro? A més, després tothom li comprarà els pisos, perquè donem unes hipoteques als nostres clients que no se les poden acabar!».

La segona autoritat que ha fallat ha estat la supervisora. Els bancs dels països (com, per exemple, el Banc d'Espanya, que encara que no emeti moneda té funció supervisora) haurien pogut controlar perfectament si s'estaven atorgant hipoteques a persones amb rendes massa baixes que després podien declarar-se insolvents. Tots els diaris n'anaven plens, d'advertiments. Potser recorden portades com ara: «Les quotes de la hipoteca ja representen el 70% dels ingressos dels assalariats.»

Mentrestant, però, les hipoteques i els préstecs als constructors continuaven rajant a dojo. Per acabar-ho d'adobar, en el cas espanyol, les autoritats han tolerat que les companyies que valoren pisos i cases estiguin lligades a les entitats financeres que concedeixen hipoteques. Quan una entitat volia donar una hipoteca «generosa», l'empresa que valorava només havia d'engreixar la valoració. S'han arribat a donar hipoteques de fins al 120% del valor real de la casa que s'adquiria. Ja els ho he dit: diner massa barat i control lax per part del Banc d'Espanya.

La tercera autoritat que ha fallat (intencionadament, perquè tendeix a la corrupció més que les altres) és l'administració local. I és que, que jo sàpiga, no hi ha ningú que pugui fer reformes, ni que sigui a la cuina de casa seva, sense demanar permís d'obres a l'ajuntament. ¿Oi que no? I, per tant, tampoc es deu poder aixecar un edifici sense permís d'edificació dels ajuntaments, ¿oi que no? ¿I aleshores com poden tenir ara la barra de dir que el sector de la

construcció s'ha «descontrolat»? A Espanya hi ha més d'un milió (1.000.000!) de cases en excendent! Algunes sense possibilitat de tenir aigua potable o electricitat! I no cal anar a la Manxa per trobar promocions delictives. ¿Com pot tenir ara l'autoritat les galtes de dir que això no se sabia, i donar la culpa de la crisi als americans? Els ajuntaments (i, al sud europeu, els partits polítics) s'han finançat (regularment i irregularment) a través del ram de la construcció.

Certament, aquesta crisi té l'origen en el còctel de bombolla immobiliària mesclada amb diner barat. I ni les autoritats d'aquí ni les dels Estats Units poden ara emparar-se en l'excusa del descontrol del lliure mercat i el capitalisme. L'aliança entre determinats elements del mercat i els polítics ha estimulat (protegint-la fins a límits vergonyosos) l'economia especulativa en detriment de la productiva. No necessitem, com alguns reclamen, més govern. El que cal és un govern millor.

La crisi espanyola: no em demanin que plori

Ja he dit que la crisi que estem passant es va desencadenar als Estats Units. Entre d'altres coses perquè allí sempre van avançats, tant a l'hora d'entrar en una crisi com a l'hora de sortir-ne. Però si cap indret reunia les característiques per tenir una crisi pròpia, genuïna i enorme, aquest lloc era Espanya.

Ja he comentat que l'origen dels problemes de la crisi internacional és comú i es troba en un fet que sembla innocent i, fins i tot, beneficiós, però tremendament nociu: el diner massa barat. Això, barrejat amb uns vicis locals (ancestrals?) que analitzarem, ha creat una combinació explosiva. Fins que no ha arribat tot això, s'ha viscut una falsa prosperitat forassenyada. De la «fiesta», se n'ha beneficiat tothom: rics i pobres. Hi ha responsabilitats corporatives (bancs, ajuntaments, etc.), però també individuals. Tothom ha volgut estirar més el braç que la màniga sense haver-se d'esforçar per aconseguir allò que desitjava. De tots els comportaments aberrants que han provocat la crisi mundial, jo diria que l'espanyol és el més indigne. I és normal i just que ara ens costi recuperar-nos més que als altres. No em fa cap llàstima. No em demanin que ara plori. No hi ha hagut mala sort. El desastre estava cantat.

L'economia espanyola pateix una gran deformació que s'ha anat construint a consciència. És una deformació a la que s'ha apuntat Catalunya amb estusiasme, amb renúncia activa a la seva tradició manufacturera. Ningú pot reclamar innocència. Els parlo de la construcció. Segons càlculs oficials, aquest sector ocupa (millor dit, ocupava) al voltant del 18% de la producció espanyola. Això, però, no és del tot cert. No val a comptar només aquells que treballaven directament *en el* sector del totxo. Cal comptar també els que treballaven *per al* sector del totxo. No es pensin que exagero. Després de fer càlculs acurats, hi ha qui assegura

que directament o indirecta, els efectes de la construcció s'han fet sentir fins al 40% del PIB. L'«Informe sobre conjuntura econòmica» del juliol del 2009 de la Caixa de Catalunya assegura que el sector immobiliari acumulava el 30% de la formació bruta de capital del 2006; és a dir, de tot el capital que s'emprava a Espanya, el 30% anava a la construcció. ¿On treballaven aquests empleats de les caixes d'estalvis que ara estan despatxant? També eren del sector de la construcció, encara que ells no ho sabien. La seva feina consistia a atorgar hipoteques. El passant que ara el notari fa fora també treballava per al sector de la construcció, perquè era l'encarregat de formalitzar les escriptures dels pisos. I el que feia portes, i papers pintats, i pintures, i...

Per tant, hi ha hagut diversos factors que han afavorit la deformitat. Deixin-me resumir-los tal com jo els veig:

1. El diner barat, que, com hem dit, ha fet que molta gent es pensés que podia convertir-se en una mena de terratinent. Diner barat que, en reduir els marges que obtenien bancs i caixes, ha obligat aquestes entitats a ofertar més préstecs per tal de poder mantenir els beneficis.
2. Uns immobles més barats que els equivalents als dels països del voltant. La moneda única –que permet comparar preus i elimina els perills de les diferències de canvi– ha afavorit l'entrada de capital estranger especulador, que ha estat especialment benvingut.

3. Un finançament irregular dels ajuntaments, conjuminat amb un catalitzador associat tan important com és el finançament il·legal dels partits polítics. Els ajuntaments havien trobat en les requalificacions –i els partits en la *mordida*- la font que sempre rajava. Han ingressat diners a costa de destruir el territori i deformar l'economia. Catalunya té, com a resultat, els pobles més lletjos d'Europa.
4. Una falta de cultura del treball i de l'esforç. Tothom, rics i menys rics, millorava posicions en unes proporcions que no tenien res a veure amb el treball esmerçat. Insisteixo, això abans no era així, a Catalunya.

Si ho analitzem a la menuda observarem que, excepte el primer punt, que certament ha estat mundial, els punts 2, 3 i 4 són fruit d'una manera genuïna d'entendre la vida i la generació de riquesa, que a Espanya ve de lluny. Però que a Catalunya no es practicava massa. Ara, amb els indicadors econòmics existents, podem dir que l'economia catalana s'ha definitivament espanyolitzat.

El sector de la construcció sempre és font de problemes. Es tracta d'un fet conegut i universal. Afavoreix la corrupció política (sobretot municipal), estimula la contractació de mà d'obra poc o gens qualificada i no utilitza tecnologia –tret que ja estigui incorporada en els elements comprats (interruptors, tractaments de la fustes, etc.), que generalment són d'importació-. Per tant, no innova i, per

acabar-ho d'adobar, es finança amb grans quantitats de diners negres.

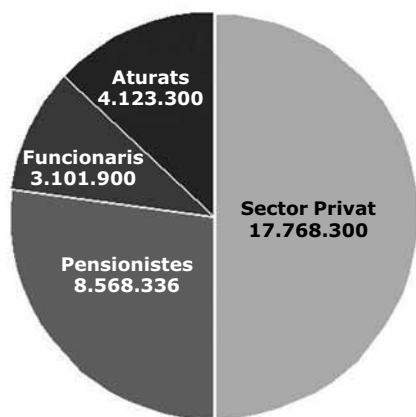
Cal fixar-se que als països on despunta aquest sector, hi viatgen les màfies. No hauria de ser (de fet, no ho és als països avançats) un sector estimulat i ajudat per polítiques públiques. A Espanya, en canvi, aquest sector ha rebut una atenció especial a causa dels interessos que ja he esmentat (finançament d'ajuntaments i partits polítics i, per tant, corrupció dels individus que administren aquestes irregularitats/il·legalitats). Tan especial ha estat l'atenció que ha rebut el sector de la construcció per part de l'administració i del poder polític que, des de fa un munt d'anys, aquells que ens dediquem a l'economia productiva hem tingut la sensació que fèiem l'imbècil. Els industrials comprendran perfectament què vull dir.

A més, resulta que el turisme, que es considera una «propina econòmica» per a qualsevol economia desenvolupada, a Espanya constitueix una de les columnes vertebrals de l'economia. Jo sempre m'he fet la mateixa pregunta: si vendre el propi cos es considera prostitució, ¿per què vendre els encants d'un país no es considera prostitució macroeconòmica? Resumint, si als excessos constructius hi afegim una dependència excessiva del sector del turisme, obtindrem allò que jo denomino una «economia gandula», que és la que caracteritza Espanya (Catalunya inclosa). Gent mal pagada (sovint amb diners negres), amb productivitat baixa (amb el que se'ls paga no se'ls pot exigir gaire), sense

expectatives (és impossible progressar), etc. La realitat és que hem generat una classe mitjana *low cost*, de perfil molt baix, poc formada (cal recordar el fracàs escolar), molt difícil d'incorporar en una economia moderna productiva.

El resultat final de tot aquest cúmul de malifetes és un mercat laboral no només de baix perfil, sinó també de distribució horripilant. Mirin, si no, la gràfica següent:

Població espanyola perceptora d'ingressos

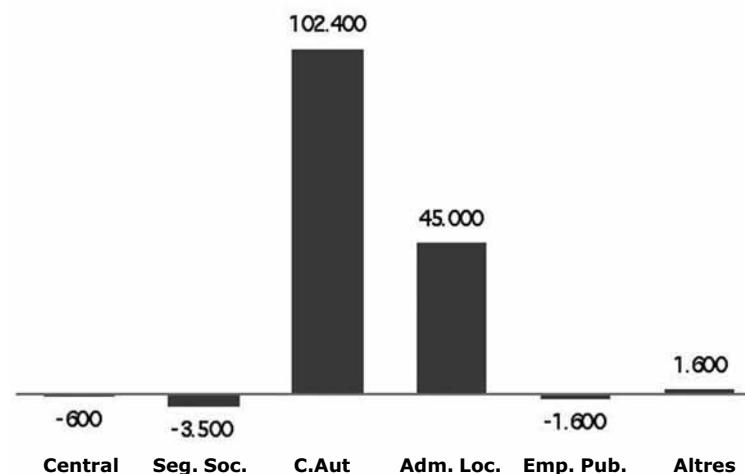

Fonts: Instituto Nacional de Estadística (EPA 3er. Trim. 2009) i Seguretat Social (2009)

Fins avui s'ha aconseguit que, de tots els espanyols que reben un ingrés a final de mes, només siguin el 50% els qui veritablement «facturin». És a dir, la meitat viu del que cotitza en impostos l'altra meitat. Aberrant.

Ara bé, quan el lector observi aquesta gràfica, ja no serà vàlida. No només perquè el nombre d'aturats augmenta cada dia, sinó també perquè es va incrementant el nombre de treballadors públics. ¿Saben que l'administració pública (segons la Encuesta de Población Activa del 3er trimestre del 2009) ha crescut gairebé en 150.000 empleats des del 2008? ¿I qui n'és el responsable principal? Es pot deduir fàcilment observant la gràfica següent:

Increment de persona per tipus d'administració (període 2008-2009)

Font: Instituto Nacional de Estadística (Encuesta de Población Activa)

Catalunya hi ha contribuït entusiàsticament. Segons l'Institut Nacional de Estadística, el nombre de funcionaris a Catalunya va passar de 382.500 a l'inici del 2005, a 410.200 a finals del 2009. Gairebé 28.000 nous funcionaris.

Recepta: desconfiança, desconfiança i desconfiança

Ara, en un nou acte d'aquesta òpera bufa, surten a l'escenari els governants abillats de salvadors. I diuen que ho fan amb diners públics. Per cert, ¿algú ha calculat els bilions que ha generat en impostos l'activitat financera que ara es presenta com l'única culpable de tots els mals? Els delinqüents que han pervertit el sistema financer mereixen tots els càstigs, però no pas el sistema financer en si mateix; i el que és completament inacceptable és que les crítiques vinguin dels mateixos que se n'han beneficiat. Ningú calcula la riquesa que ha generat tot aquest sistema financer els darrers deu anys. Milions de persones han sortit de la misèria gràcies a les inversions que aquest sistema financer ha fet arreu del món. El que vull dir és que molts governants encara pretenen ignorar (intoxicant l'opinió pública, de pas) d'on surten els diners que mantenen el sistema democràtic.

Desconfiar del poder és un bon exercici democràtic i intel·lectual. Sempre. Malgrat tot el que està passant –ho he dit al llarg de tot el llibre i ho mantinc encara–, les societats anglosaxones estan molt més preparades per aconseguir

que s'acabi tot aquest enrenou (si és que arriba aquest dia) de la manera més transparent possible. I en aquest punt no puc estar-me de fer un incís comparatiu respecte a dues actituds: la dels Estats Units i la d'Espanya.

El nostre progressisme social es va dedicar a criticar, sense aprofundir-hi, la llei dels 700.000 milions de dòlars que es va aprovar al Estats Units la tardor del 2008 per rellotar el sistema financer. Hi apporto només un parell de dades:

D'entrada, cal dir que aquesta llei no l'aplicaran els governants que la van fer (l'equip Bush), sinó el president Obama i l'equip elegit el novembre del 2008. La despesa està limitada a 250.000 milions inicials, amb una extensió de 100.000 milions més. La resta (350.000 milions addicionals) està subjecta a una nova votació al Congrés. La llei té una clara vocació de control sobre el govern que l'ha d'aplicar. El comitè que controla la despesa està format pel president de la Reserva Federal, el secretari del Tresor, el director de Finançament de l'Habitatge, el president de la Comissió de Valors i el secretari de la Vivenda (aclareixo que als Estats Units «secretari» vol dir «ministre»).

Mensualment, o cada cop que es gasten 50.000 milions, el secretari del Tresor n'ha d'informar el Congrés. Cada cop que es fa una transacció, el secretari té quaranta-vuit hores per fer-ne l'informe. Cada vuitanta dies l'auditor general dels Estats Units informa el Congrés sobre les activitats del secretari del Tresor. L'FBI té instruccions especials per supervisar l'aplicació correcta dels diners. Finalment, al cap de cinc

anys, el president dels Estats Units haurà de fer balanç per explicar si el Govern Federal, com a inversor en aquesta operació, hi ha guanyat diners o n'ha perdut. El resum de la llei final està penjat a la web de la Cambra de Representants.

Ara parlem del calendari amb què es va fer la llei. A les 6 de la tarda del 18 de setembre del 2008, el secretari del Tresor (Henry M. Paulson) i el president de la Reserva Federal (Ben Bernanke) van presentar el projecte de llei als líders parlamentaris del Congrés. La llei va ser aprovada el 3 d'octubre i a la tarda la va signar el president Bush. Quinze dies justos. Durant aquest període la llei es va proposar, es va negociar, la van aprovar els líders polítics, inicialment la va rebutjar la Cambra de Representants, es va esmenar i va ser aprovada pel Senat (74 vots contra 25), i finalment la va aprovar la Cambra de Representants (263 vots contra 171). Aquesta llei ha implicat l'esmena de desenes de lleis que ja existien. Tots plegats (polítics, legisladors, advocats, funcionaris, etc.) van tenir una feinada de por. 451 pàgines. I en només quinze dies i amb un vot contrari final que barrejava demòcrates i republicans (representants que defensen els interessos del seu districte i no pas els interessos del líders dels partits).

A Espanya, lents i sense transparència

Si ara mirem dins de casa, observarem que tot s'ha fet amb el màxim d'opacitat. No sabem quins bancs o caixes

estan malament, el banc d'Espanya fa crides generalistes demanant que s'arremanguin i comencin a fusionar-se, que el temps s'acaba, etc. Els decrets d'ajuda s'han convalidat amb el tràmit d'un vot «unànim» (com quan el *caudillo* presentava una proposta) dels grans partits. No se sap qui vigilarà la distribució dels diners, encara que és una tasca que s'encomana genèricament «al Congrés». Ja hi som! Si, per exemple, els partits decidissin repartir-se aquests calerons entre ells, tot seria legal.

Miraré d'explicar-ho en detall perquè el tema no és senzill. El sistema bancari espanyol està dividit en dues meitats més o menys equivalents: la meitat del mercat se'l reparteixen els bancs i l'altra meitat les caixes d'estalvi. El tema dels bancs el despatxaré ràpid. Es tracta d'un poder fàctic que té els partits i els polítics enganxats. Per una banda, aquests bancs donen préstecs als partits. Per tant, si els polítics es posen burros, els calerons per a la propera campanya els els donarà sa tia. No sé si m'explico... A més, molts polítics i alts càrrecs, quan es retiren, van a parar als consells d'administració o d'assessorament dels grans bancs. Naveguin per Internet i busquin-ho; ho trobaran. És el preu de la demagògia. ¿No volem que el finançament dels partits sigui transparent i acusem el sistema americà de mercantilista? Doncs bé, aquest és el resultat que tenim.

De les caixes, convé parlar-ne a la menuda, perquè el tema s'ho val. Comencem fent una mica d'història. Les cai-

xes d'estalvi van néixer a cavall dels segles XIX i XX per ajudar les finances de les empreses lligades a un territori concret. Les van fundar prohoms o institucions que van tenir la idea de fer una mena de bancs sense propietaris que no estaven lligats al simple i directe ànim de lucre. A més, aquestes entitats tenien una obra social a la qual destinaven part dels beneficis. Fins aquí, tot correcte: entitats relativament petites, lligades al territori i amb uns gestors que no esperaven fer-se rics mentre administraven l'entitat en qüestió (en general, els qui se n'ocupaven ja n'eren, de rics). Aquest model, que en particular va tenir un gran èxit a Catalunya, existia també a la resta d'Europa.

Ara bé, arriba la democràcia a Espanya i cap als anys 80 algú té la genial idea de proposar que les caixes d'estalvi puguin sortir del territori que tenien assignat i operar a tot Espanya (fins avui, les comunitats autònomes). Aquesta mesura és la que ha anat desestructurant les caixes: des d'aleshores no existeix cap diferència entre un banc i una caixa. Perdó, sí. Les caixes mantenen els privilegis que ara enumero:

1. Els empleats estan molt més ben pagats que en qualsevol altre sector. Es genera l'efecte sandvitx del qual he parlat en aquest llibre: els directius i els sindicats formen una sola peça que s'oposa acarnissadament que la mamella es desmunti.
2. Com que no hi ha accionistes, els gestors de les caixes no han de donar explicacions a ningú. Viuen com pe-

tits reietons que fan i desfan com si estiguessin a Wall Street, però sense cap control accionarial ni borsari.

3. Com que estan regulades per les comunitats autònomes, el polítics hi comencen a ficar el nas i les fan servir per a allò que els interessa: les diputacions, per fer obres electorals per a les quals no tenen pressupost (un pressupost ja de per si descontrolat i repartit de forma sectària i amb nepotisme); el polítics, per fer accions de govern d'aparador que, altrament, no podrien dur a terme; i, tots plegats, per finançar partits amb crèdits que, després, es condonen (allò que al Chicago dels anys vint es coneixia com a suborn als polítics, i que aquí, ves per on, encara no li hem trobat nom). És la forma que polítics i administradors han trobat per jugar al Monopoly amb els nostres diners.

Fixin-se que el tema acaba sempre al mateix indret: com que les caixes no han de donar beneficis perquè no tenen amo capitalista, els diners que en un banc van a parar als accionistes, a les caixes se'ls reparteixen els directius, els empleats privilegiats, les obres socials (que s'utilitzen amb els arguments més peregrins), els partits polítics, etc. És evident que cap d'aquests actors vol que el sistema es desmunti. A Catalunya el tema s'emascara sota el mantell del patriotisme: «Les caixes són catalanes i ens les volen fotre!» Un patriotisme que potser va existir a l'època

del catalanisme polític de principis del segle XX, però que ara fa riure i provoca indignació, per corrupte.

(Nota al marge sobre la bondat de la «implantació geogràfica» de les caixes. ¿Saben vostès que moltes demandes i plets de clients no poden veure la llum perquè els actors implicats de la zona (advocats, procuradors, etc.), que haurien d'actuar en contra de determinades entitats, no ho fan per por de les represàlies? ¿O algú es pensava que això només succeïa a Sicília?)

Però tot s'acaba: les caixes tenen els dies comptats

Personalment, fa temps que vaig advertir a importants polítics, i a elements d'això que es coneix com a «societat civil», que el tema de les caixes tenia els dies comptats. I que seria Brussel·les qui posaria fi a aquesta irregularitat. Perquè es tracta d'una irregularitat: les caixes espanyoles no tenen propietari. I ves per on, de retop de la crisi que patim ara s'ha destapat la caixa dels trons. Els camins del Senyor són inescrutables.

Resulta que el govern espanyol, per tal d'ajudar les caixes d'estalvis amb problemes (és a dir, gairebé totes), va crear el 2009 el FROB (Fondo de Reestructuración Ordenada Bancaria). Segur que n'han sentit a parlar. Es tracta d'un fons que ha de prestar diners a aquelles entitats que ho sol·licitin. De passada, el govern espanyol posa condi-

cions per deixar aquests diners a les caixes d'estalvi: els demana que, a més de tornar els diners que se'ls presten, es fusionin (cosa que no entenc, perquè dues coses que funcionen malament, sumades, és molt possible que donin com a resultat una cosa que tampoc no funcioni, i amb un problema més gros encara!). I tot plegat amb una característica única al món: es donaran diners del FROB a les entitats que ho demanin, però sense canviar-ne l'equip directiu que ha provocat el merder! És clar que no es pot ser injust, tampoc. Els directius, de responsabilitat, només en tenen el 50%, ja que l'altra és als despatxos de les diputacions, dels governs autònoms, dels ajuntaments, etc.

Malauradament, com la majoria de temes que es duen a terme en política a casa nostra, no es tracta de solucionar el problema de veritat, sinó que tot s'inspira sota el principi de «qui dia passa, any empeny»; la porqueria serà per a qui vindrà després (si el partit és diferent tampoc no protestarà perquè també hi estarà emmerdat i tindrà interessos en alguna altra caixa).

Aquest fons, el FROB, mentre escric aquestes ratlles, encara no ha estat aprovat per Brussel·les. Les discussions sobre els terminis d'aquest préstec (5 o 7 anys) són accessòries. El més greu (que la premsa local censura i no publica) és el tema de fons. Perquè per aprovar el FROB sense que es consideri una subvenció (que a la UE estan prohibides) Brussel·les pregunta al govern espanyol: «¿I si aquestes entitats d'estalvi no et poden tornar el préstec que els vols dei-

xar mitjançant el FROB (cosa que succeirà, perquè amagues informació i aquestes entitats estan molt pitjor del que has explicat al contribuent espanyol), què faràs, govern espanyol? En el cas dels bancs queda clar: a canvi del que deuen, sempre es poden quedar part de les seves accions. En el cas de les caixes, però, que no tenen accions, ¿què faràs, govern espanyol?» I aquesta és la pregunta del milió.

La resposta, que no ens expliquen, és senzilla, perquè no n'hi ha cap altra: «Mira, Brussel·les, quan aquestes entitats no em puguin tornar els diners, em quedaré amb la majoria de les seves quotes participatives i les privatitzaré (amb el teu inestimable ajut, per tal que figuri que el dolent ets tu). ¿Com ho faré? Doncs com que les quotes participatives no són ben bé accions, però em donen dret de vot per decidir què fer-ne, faré el que convingui. Ara bé, ¿què decidiré? Jo què sé! Vendre-les, fusionar-les amb bancs, etc. Això serà d'aquí a cinc anys i entremig hi ha un munt d'eleccions! Però ja està tot aprovat de tal manera que la propietat (o part d'aquesta propietat) passi a mans meves, que sóc qui els ha donat els diners: l'Estat Espanyol. ¿Lògic, oi, Brussel·les? Així, de pas, eliminarem els òrgans de control que, erròniament, durant la Transició, es van assignar a les comunitats autònomes i als polítics locals, i que tant ha criticat sempre l'FMI.»

En resum, la raó de ser de les caixes d'estalvi, com a tals, va deixar d'existir fa anys. Però ara han acabat constituint una pedra a la sabata de l'estructura patrimonial financera i

el tema de futur serà com privatitzar-les. Res més. Com amb qualsevol pastís que s'ha de repartir, les parts ara en volen un bocí. I tot sense tenir en compte ni els interessos del dipositari ni del contribuent. Només faltaria!

I les institucions catalanes (administració, partits, sindicats, etc.) no han fet res per salvar-les. El polític català s'han dedicat a xerrar, a cobrar i a jugar-hi i prou. Quan tot això que he explicat més amunt, però, succeeixi (apuntin-s'ho, perquè succeirà), els nostres polítics ens demanaran que ens indignem amb Madrid. Amb mi, que no hi comptin. Ells i ningú més han ensorrat un sistema que en d'altres països ha sobreviscut; que així quedi escrit i imprès per a la Història.

Un últim comentari per acabar aquesta aproximació financera. L'opacitat del sistema espanyol (ja hem vist que és conseqüència d'interessos politicofinancers) ha fet un mal terrible. Moltes empreses, sense poder tenir accés al crèdit, s'han enfonsat. El teixit industrial ha rebut algunes estocades de mort. El fet és imperdonable. La història parlarà del rol que ha jugat aquest nostre sistema financer en aquesta crisi. «El millor sistema financer del món», segons Mr. Rodríguez. I massa gent (societat civil, mitjans de comunicació, etc.), quan ho va dir, li va donar suport i li va riure la gracieta.

Veritable risc de caure... però amb xarxa

No ha estat per casualitat que he acabat l'apartat anterior parlant de l'actual president del govern espanyol. I és que Espanya reuneix els ingredients necessaris per a allò que podríem anomenar una «argentinització».

1. Un país acostumat a viure per sobre les seves possibilitats. Situació a la qual és molt difícil renunciar perquè...
2. ... es tracta d'una societat sense tradició productiva forta, però convençuda que el que ha aconseguit és fruit del seu esforç. Amb un orgull injustificat.
3. Un país sense tradició democràtica. Permissiu però amb una tendència a la intolerància i a l'immobilisme que fa que aplicar canvis sigui de mal pair.
4. Un país amb una tendència excessiva a deixar-se enlluernar per polítics populistes, de verbotat inflada i vàcua, que massa sovint s'aproximen al model de comportament del líder llatinoamericà (¿de qui es pensen que són hereus aquella pobra gent?).
5. Un país amb els pals de paller de la democràcia (justícia i premsa lliure) absolutament magrejats pels polítics que, al seu temps i com hem vist en capítols anteriors, acostumen a ser de baixíssim nivell (professional, intel·lectual i personal). Una justícia i una premsa que permeten que...
6. ... el país sigui profundament corrupte i opac. On els

banquers paguen cursos a jutges, on els polítics no responen de les seves malifetes, on la percepció de les actuacions irregulars s'ha anat adormint i s'accepten situacions absolutament aberrants. Des d'un organisme públic com Turisme de Barcelona presidit per un hotelier mediocre de la ciutat, fins al gendre del rei conseller de Telefonica (¿o és que potser es tracta d'aprofitar els coneixements de telecomunicacions que va adquirir quan jugava a handbol?).

Davant d'aquest espectacle, no sembla que haguem de tenir un futur gaire esperançador, ¿no troben? Però vet aquí que els argentins no gaudeixen d'un privilegi que nosaltres sí que tenim: pertanyem a un club, a una confederació, que es diu Unió Europea. I que està formada per gent molt més treballadora i endreçada que nosaltres (també més durs, que és el que toca). I aquest és el secret: des del 1986 (data d'incorporació d'Espanya a la llavors Comunitat Econòmica Europea), Espanya actua amb xarxa. No és com la Pinito del Oro, aquella famosa trapezista canària que va actuar fins i tot amb Cecil B. De Mille, i que quan queia es fotia unes castanyes impressionants. Des del 1986, Espanya, si cau, mai pica a terra.

Tanmateix, això també implica que, en cas de problemes greus, els de Brussel·les acabin enviant-nos els seus. I quan dic Brussel·les vull dir Alemanya, França i el Regne Unit envoltats dels països petits però eficients que, amb el

Banc Central Europeu al davant, vigilen que la maquinària rutlli. Gràcies a Déu aquests són els que auditen la nau (vegin, si no, com són ells els qui diuen actualment a Grècia com ha de fer el pressupost). Vull dir que l'esforç d'Espanya els propers anys haurà de consistir a deixar de donar lliçons i abaixar el cap. S'haurà de viatjar més per feina i menys per anar a fer la mona a les rebaixes de Londres. I observar i prendre nota de com s'ho fan els que en saben més. Importar hàbits, mètodes i, humilment, donar les gràcies als qui ens ajuden, i ens han ajudat, injectant-nos més de 120.000.000.000 euros. En particular, crec que, si volem que ens segueixin tractant com a adults, haurem d'assumir alguns punts:

Reconèixer que el nostre nivell de vida no correspon de cap manera al treball que nosaltres hi hem esmerçat, i que només podem gastar allò que produïm. I això va dirigit, especialment, als polítics. Els ajuts europeus han arribat a la fi. S'ha acabat el joc de fer el *señorito* pagant canvis de sexe o construint centres cívics amb els diners d'altres.

Canviar d'hàbits culturals (per exemple, dinar a la una i sopar a les nou), productius (per exemple, arribar a la feina puntualment, arribar-hi esmorzat, no passar el temps xerrant, ...), educatius (per exemple, els èxits tenen premi i els fracassos no, i, per tant, els mestres que no compleixin se'ls ha de despatxar, ...), etc.

I això implica observar què fan els que més en saben, escoltar i aplicar correctius. La impertinència típica espanyola

(que abraça des del comportament d'una hostessa d'avió fins als intel·lectuals, passant per presidents de govern de parlar engolat que, quan fan de president de torn de la UE, pretenen donar ridícules lliçons) s'ha d'acabar. Si volem viure amb els elements de confort de les cultures avançades, hem d'actuar com ells. Per tant, en certa manera, hem de ser colonitzats. Rebre més lliçons que no pas donar-ne.

(A tall d'exemple. Fa un parell d'anys, en un sopar amb un secretari d'estat, els assistents vam haver de sentir-li dir que «aviat Espanya tindrà una renda per càpita superior a la d'Alemanya». Com n'és d'atrevida la ignorància i la supèrbia!, i no conèixer-se un mateix, ni saber qui t'envolta i et paga el rostit que tens a taula!).

Inculcar, de ben petits, a les escoles, què és la cultura de l'esforç. Sobretot d'aquell esforç que pot ser mesurat i premiat. Inculcar l'amor per l'ànima de coneixement que es deriva de la ciència. Explicar que les carreres humanístiques estan molt bé i que una part de la població s'hi ha de dedicar, però que sense enginyers no hi ha cotxes elèctrics, ni avions, ni telèfons, ni Internet.

Ah, i inculcar, sobretot, que sense emprenedors que es juguin els quartos no hi ha llocs de treball. Estimular que la gent s'arrisqui en projectes. I que ho faci com més aviat millor (quan un és jove costa molt menys refer el futur: tornar-ho a intentar o deixar-ho córrer en descobrir que no has nascut per ser empresari; i que no passa res).

Ments programades

Tot això, però, comportarà anys de treballs, els resultats dels quals probablement no veurà la meva generació. Perquè el gran problema és que en els darrers temps –a causa del procés que he intentat explicar al llarg del llibre– s’ha produït una contaminació tan gran en el nucli del mecanisme de pensament de la gent (en allò que els tècnics, quan parlem de processadors, anomenem el *firmware*) que impossibilitarà un canvi àgil. Per tal que vegin en quina situació real està el *firmware* del país explicaré, a tall d’anècdota, què va passar quan vaig exposar al sotsdirector d’un diari molt important les diferències de procediment i transparència que els he explicat sobre com es tracten els diners del contribuent als Estats Units. No em va respondre pas amb arguments, sinó que em va expel·lir que els debats als Estats Units no li interessaven gens, que eren sovint una pèrdua de temps. I va afegir que el senyor Gordon Brown li mereixia molt menys respecte que el senyor Zapatero, perquè el primer havia format part d’un govern que havia envaït l’Iraq.

I encara hi puc afegir una joia més. A mitjan octubre del 2008, el senyor Zapatero va reunir els amos dels mitjans «independents» de comunicació espanyols (Lara, Roure, Cebrian, Godó, etc.). La Rottenmeier Fernández de la Vega va ser l’encarregada d’esbronar-los, tot dient-los que ja n’hi havia prou de publicar notícies negatives sobre

l’economia espanyola (imaginin-se, el 2008, quan encara no volíem saber què ens esperava!). De seguida es van veure rectificacions a les portades. I és que no hi ha res com una premsa lliure! És clar que hi ha coses que no es poden amagar. Gràcies a Déu, la realitat és, en el cas d’Espanya, tristament tossuda.

M’agradaria tornar al que deia en una de les pàgines d’aquest llibre. A casa nostra passa el pitjor que pot passar a la llibertat de pensament i de comerç: que s’han aliat els de «dretes» (quadres directius i empresaris arribistes que han muntat un sistema estatitzat per folrar-se el ronyó) i els d’«esquerres» (aquest progressisme social format per una gran massa educada en la bondat de l’estat i en l’animadversió al capitalisme). Facin-ne la prova: preguntin a gent desconeguda si creu que les caixes són «de tots»; i que si és millor tenir institucions sense accionistes o empreses amb accionistes i ànim de lucre. Observin la candidesa (estupidització?) del personal. És desesperant. La menjada de coco ha adoptat a casa nostra dimensions siderals. Quan s’alien els de «dalt» i els de «baix» l’atmosfera esdevé irrespirable.

Les hipoteques són una opció personal

Malgrat tot el que hem dit (responsabilitat dels que manen, dels poderosos rics influents, dels polítics, etc.) i per molta pena que ens faci saber que hi ha milers de famílies

que no poden pagar la hipoteca, convindria començar a girar la vista cap a les responsabilitats individuals. A casa meva mateix, per exemple, tot i que podíem comptar amb dos bons salaris, no vam subscriure una hipoteca fins passats els trenta –quan vam tenir la certesa que la podríem tornar i que havíem fet prou coixí estalviant durant set anys–. Amb les informacions que ens arriben ara a través dels mitjans de comunicació, un extraterrestre tindria la impressió que fins fa poc els bancs anaven pel carrer obligant la gent a subscriure hipoteques sota l'amenaça de portar-los a la presó.

Però això és fals. La veritable història, si fa no fa, anava així: una família veia un pis i es deia «¿Per què hem d'anar a viure de lloguer en un pis pitjor si podem tenir-ne un de propietat amb una d'aquestes hipoteques a quaranta anys? ¿Per què no canviem de casa i ens n'anem a una de més categoria? ¿Per què haig de renunciar a la hipoteca que em dona aquesta caixa (o banc), si amb el que m'ofereix puc comprar el pis, moblar-lo i canviar-me el cotxe? ¿I per què haig de fer el passerell amb una hipoteca de tipus fix si les de tipus variable són tan barates?» Massa preguntes que porten a una que ho sintetitza tot: «¿Que no tinc dret a...?»

Pot sonar una mica cru, però si estem com estem és perquè massa gent va adquirir compromisos que no podia complir. I la suma de milions de compromisos incomplerts és la crisi actual. ¿Que els bancs no van advertir els clients que un dia podien anar mal dades? És cert. Però, franca-

ment, tampoc cal ser Einstein per adonar-se que un dia poden pintar bastos. ¿Que els constructors feien més cases de les que calia estimulats per ajuntaments i caixes? És cert. Però és molt fàcil criticar només «el sistema».

Els perills de la dilució democràtica

Un dels perills que més ens haurien d'amoïnar ara mateix és el mal que les solucions a aquesta crisi poden provocar, de retruc, a la democràcia. Sobretot a les democràcies dels països més transparents, que són els que ens han de liderar.

Jo personalment hi veig dos perills, que tenen un mateix origen ideològic i que ens poden portar al mateix pou. Per una banda, els partits excomunistes occidentals (ara sovint disfressats de moviments ecologistes i antiglobalització), que, com hem vist, voldrien aprofitar l'ocasió per posar el marcador a empat: «El nostre model va fracassar, però el vostre també.»

Això sol ja seria prou preocupant, però el que més m'amoïna és que aquest moviment es projecti sobre una societat degudament estovada i es transformi en un moviment social més gran que tregui força als governants democràtics que lideren el món. Que els tregui legitimitat davant d'altres governants econòmicament potents que dirigeixen dictadures o pseudodictadures (Rússia, la Xina, països àrabs o musulmans, etc.).

D'això, n'hem tingut un tast a la cimera del canvi climàtic del desembre del 2009 a Copenhaguen. L'única cosa que demanava el president Obama era conèixer amb transparència què és el que faria cadascú. No només quins serien els compromisos que s'adquirien sinó també, i més important, com es podria mesurar el compliment dels compromisos adquirits. La Xina s'hi va negar perquè no admet la transparència, lògicament. Però el nostre periodisme, sempre tan «equànim», a l'hora de repartir culpes sobre un aparent fracàs de la cimera, va posar al mateix nivell els Estats Units i la Xina. Ja hi tornem a ser, ara no hi ha la URSS però el progressisme hi torna: «Els Estats Units són com la Xina però a l'altre extrem.»

En alguna part del llibre he exposat que el món ha de passar a ser multipolar, que les potències emergents han de tenir veu i vot en organismes com l'FMI, el Banc Mundial, etc. Però amb condicions. Si aquesta revolució passa per donar a les dictadures patent de líders i diluir la democràcia, em quedo amb el món monopolar dels demòcrates. Si les societats occidentals (amb Europa al davant, mullant-se, i no deixant sol els Estats Units) no defensen fermament el sistema democràtic capitalista de lliure mercat, tots aquells que creuen en el capitalisme no democràtic forçaran una reducció global de les llibertats. I com que aquest perill comença a treure el nas, no és pas ara el moment de vacil·lacions.

ÍNDIX

1. PER COMENÇAR: D'ON VÉNEN LES PORS?	
Una estranya societat civil	7
Si no és públic, és pervers	9
Assetjats pels quatre cantons	10
S'han perdut les forces?	11
Mala peça al teler	13
2. LES CONFUSIONS MALINTENCIONADES	
Una paraula que ha mudat la pell	17
Confusió en els conceptes	20
Amistats perilloses... per a tots els altres	26
3. UNA SOCIETAT EDUCADA EN LA CÒMODA FEBLESA	
La benzina necessària per al motor de l'Estat	29
Addictes a l'Estat de la guarda	33
Anar per una autopista en sentit contrari	37